

7 februari 1969

Goedenavond, vrienden.

Denk zelf na. Wij zijn nu eenmaal niet alwetend of onfeilbaar. Eerst wanneer u ook zelf nadenkt, hebt u iets aardigs (waardevols)?

VRAGENAVOND

Ik wil beginnen met het beantwoorden van uw schriftelijk ingekomen vragen. Na de pauze kunt u eventueel verder gaan met het stellen van vragen ofwel een onderwerp aan de spreker opgeven.

Mag ik de eerste vraag van u?

Vraag: Het door elkaar gebruiken van de woorden psyche en ziel werkt verwarrend. Ik kan mij voorstellen dat men naar een psychiater gaat, wanneer men niet in evenwicht meer is ten aanzien van de omgeving. Maar hoe kan men spreken over 'zielszieken'? Onze goddelijke vonk kan toch niet ziek zijn?

Antwoord: Met dit laatste ben ik het geheel één. Ik wil echter opmerken dat psyche een vreemd woord is, dat oorspronkelijk met ziel werd vertaald. Psyche was bij de Grieken een bezielend element. Wat daarvan in deze dagen overblijft, vindt u als Psyche en Amor terug op asbakjes. Psyche stond echter voor het hogere Ik of de bezieling, zodat de vertaling ziel niet onjuist is. Wel moeten wij daarbij dan uitdrukkelijk opmerken dat men met deze ziel niet doelt op de goddelijke kern of vonk in het leven. Men bedoelt daarmee in feite het totaal van de niet materiële waarden in de mens. Dit omvat dus het mentale gebied, een deel van het emotionele gebied etcetera. Wanneer u dit overweegt, kunt u misschien toch wel vrede hebben met het gebruik van beide termen door elkander, vooral omdat uit de constructie van een zin of de inhoud van een betoog heus wel duidelijk wordt of met ziel de psyche wordt bedoeld als het mentale, of misschien het mentale van de mens plus geestelijke voertuig, dan wel alleen in feite op het menselijk denkvermogen doelt, dan wel alleen de goddelijke vonk wil aanduiden. Zoals zovele woorden worden ook deze termen in meerdere betekenissen gebruikt. Wij kunnen mijns inziens daar weinig van zeggen omdat nu eenmaal de taalkundige begripsdefinitie van een woord en de esoterische betekenis daarvan nogal eens van elkander verschillen.

Vraag: Wat zou het resultaat moeten zijn van een samenkomen van Psyche en Amor? Een goed mens of wat?

Antwoord: Een samengaan van Psyche en Amor geeft de totale liefde. Beiden zijn symbolen. Denkt u aan Amor alleen als een jongetje dat te pas en te onpas met pijl en boog schiet, terwijl voor u Psyche alleen maar een meisje met vleugels is, dan verwacht u natuurlijk eerder een boogschuttertje met vleugels. Maar indien u rekening houdt met de waarden die door deze figuren worden weergegeven, is het door mij gestelde toch wel geheel duidelijk: Amor staat nu eenmaal voor de meer zinnelijke liefde, terwijl Psyche de ziel vertegenwoordigt. Wanneer je de ziel plus de zinnelijke liefde kunt samenvoegen, ontstaat de perfecte (alles omvattende) liefde.

Vraag: Kunnen er in een kunstmatig gekweekt embryo menselijke eigenschappen ontstaan?

Antwoord: Een moeilijke vraag. Het ligt er maar aan wat u onder menselijke eigenschappen verstaat. Laat mij het zo stellen. Het is denkbaar dat een kunstmatig gekweekt embryo dankzij de juiste voeding, druk enzovoorts, enzovoorts, wordt tot een lichamenlijk volmaakte mens. Deze lichamenlijk volmaakte mens zal echter, door een geheel ander milieu, in zijn emotionele structuur sterk afwijken van de huidige normale mens. De zaak is namelijk dat het contact met de moeder in de prenatale periode toch wel mentaal en emotioneel vormend werkt. Iets wat bij een groei in het een of andere plastic kannetje natuurlijk niet aanwezig is. Dan is er de kwestie van bezieling. Over het algemeen wordt een voertuig gekozen door een geest, omdat

dit voertuig iets te bieden heeft. Daarbij spelen milieu en ouders een grote rol. Ik zou mij niet voor kunnen stellen, dat een entiteit, die bewust een voertuig kiest in een dergelijk kunstmatig milieu in zijn bestrevingen en geestelijke doelstellingen zal kunnen beantwoorden aan de normen, die men nu menselijk of zelfs humaan noemt. Maak u overigens daarover maar niet al te ongerust. De mogelijkheid een embryo te laten volgroeien buiten een moederlichaam is er nu wel, althans theoretisch. Maar vergeet daarbij niet dat daarvoor nodig is: menselijk ovum, menselijk sperma en menselijk plasma als voeding en milieu. Zolang dit plasma niet kunstmatig gemaakt kan worden, zal het zeer moeilijk zijn zelfs maar een enkel menselijk wezen in een kunstmatig milieu tot stand te brengen, zodat van massaproductie van androïden, robots in menselijk vlees, geen sprake zal zijn. Voor sommige dictators is dit misschien betreurenswaardig, maar voor het geheel van de mensheid schijnt mij dit toch eerder een geluk toe. Hebt u geen commentaar? Dan gaarne de volgende vraag.

Vraag: Wat is het verschil tussen het geheel van het onderbewustzijn van de mens en het geheel van het onbewuste in de mens? Hierbij verwijs ik naar 'de Stem' van 16 juni 1968.

Antwoord: Wanneer wij spreken over onderbewustzijn, bedoelen wij daarmee de in de materie vastgelegde herinneringen, impulsen en associatiemogelijkheden, die niet tot het direct beheerst toegankelijke bewuste zijn behoren, geen direct op te roepen herinnering bevatten of misschien uit het bewustzijn verdrongen zijn. Het is dus dat deel van uw denken, waartoe u niet bewust toegang hebt. Spreken wij over het onbewuste, dan bedoelen wij daarmee niet alleen de dingen die in de mens liggen, zeker niet de stoffelijke waarden in de mens, maar geven daarbij dus mede aan alle andere factoren, die als invloed op het leven maar denkbaar zijn. Bijvoorbeeld, het bovenbewustzijn (de uitstraling van het geheel van de menselijke gedachten als invloed op het individu) de geestelijke beïnvloedingen, eigen zowel als van buitenaf een Ik bereikende, de eigen geestelijke werkingen, zover die niet in de stof kunnen worden vastgelegd. Wat van de invloed van eigen geest in de stof kan worden vastgelegd is mede deel van het onderbewustzijn. Hier kent men dus twee verschillende waarden uit één werking. Het bovenbewustzijn heeft wel een dergelijke inwerking, maar wordt over het algemeen als één geheel beschouwd en dus, waar het in het geding komt, steeds als afzonderlijke factor genoemd, daar dit wel krachtens associaties in het onderbewustzijn stoffelijk kan bestaan, maar als geheel steeds buiten het Ik ligt. Om het kort te definiëren: onderbewustzijn is typisch stoffelijk menselijk, de mens eigen en niet bewust toegankelijk, terwijl het onbewuste het totaal van de werkingen omvat, die in de mens aanwezig zijn of door de mens van buitenaf worden ondergaan, terwijl ook deze door de mens niet bewust en zonder meer gerealiseerd of geuit kunnen worden.

Vraag: Daarbij behoort ook intuïtie en inspiratie?

Antwoord: Dezen kunnen voortkomen uit het onderbewustzijn, maar zodra geestelijke factoren een rol gaan spelen, die niet deel van het Ik zijn of bovenbewuste invloeden een rol gaan spelen, behoren zij tot het onbewuste. Dit laatste nemen wij dan ook gemeenlijk aan als bron.

Vraag: Is een entiteit nauw begrensd?

Antwoord: Dit is een moeilijke vraag. Entiteit: wezen of persoonlijkheid? Een persoonlijkheid is als begrip altijd begrensd en meestal nauw begrensd. De voorstelling zal echter meer begrensd zijn dan het wezen, dit geldt ook voor u in de materie. De begrenzing van aan entiteit in de geest echter is een begrenzing, die voortkomt uit de potentie, dus de in het Ik aanwezige kracht en mogelijkheden plus het geheel van het mogelijk besef. Van een begrenzing bijvoorbeeld in oppervlakte kan dus niet meer gesproken worden, terwijl van bepaalde fasen zelfs van een begrenzing in tijd niet meer kan worden gesproken. Dan kan men dus in feite als begrenzing alleen nog de mogelijkheden zien, die voor een ego bestaan.

Vraag: Kan in de geest het onbewuste worden afgelezen als invloed?

Antwoord: Eigenlijk is het meer een soort aftreksommetje: je ziet het geheel van de aura, terwijl je het bewuste gedachtenproces en de hersenwerkingen kunt opvatten. Alles wat daardoor niet wordt gedekt, komt uit het onbewuste voort. Alles wat niet in het bewuste denkproces kenbaar wordt, maar in de aura daar deel van blijkt te zijn, is onderbewustzijn.

Voor de geest is dit laatste vaak van belang, daar het mogelijk is met iemand contact te krijgen op grond van onbewuste waarden, wat dan weer een beïnvloeding van het denken en soms zelfs handelen van zo iemand mogelijk maakt.

Vraag: Dat loopt dus parallel met het dieptepsychologische onderzoek, maar dan met een directere waarneming.

Antwoord: Zo zou u het kunnen stellen. Ofschoon ik vrees dat in het dieptepsychologische onderzoek soms niet bestaande waarden worden afgetrokken van niet geheel zo bestaande waarden.

Vraag: Is het onbewuste een onveranderlijk iets of wordt het, naarmate men verder evolueert, hoe langer hoe kleiner, omdat men meer bewust wordt?

Antwoord: Het onbewuste is, als omschrijving van een werking, niet kwantitatief, maar kwalitatief. Daarom is het mijns inziens niet goed mogelijk te stellen, dat het onbewuste groter of kleiner wordt. Men zou ten hoogste kunnen zeggen: naarmate het bewustzijn van eigen wezen en functie binnen de totaliteit toeneemt, zal het aantal factoren, dat vanuit het onderbewustzijn beïnvloedend optreedt of uit het onbewuste handelen enzovoorts bepaald, afnemen. Bij dergelijke dingen is het belangrijk zo exact mogelijk te formuleren. Zelfs al betreft het waarden die abstract zijn of lijken, moet dit mogelijk zijn. De mensen weten immers in vergelijkingen ook de verhouding tussen a, b en x, y, z juist uit te drukken, al zijn meerdere van deze factoren niet bekend. Ik meen dan ook dat men, zelfs wanneer het gaat om abstracties, logisch kan formuleren. Dat een begrip in feite voor u een onbekende waarde is, zal hierbij van minder belang zijn, omdat u het woord dat deze werking aanduidt, in uw vergelijkingen en omschrijvingen logisch kunt gebruiken, zolang er een verhouding tot het verdere leven wordt verondersteld of geconstateerd.

Vraag: Ik ben hier deze avond voor het eerst en verwonder mij erover, dat u op zo verschillende vragen een zo uitstekend antwoord weet te geven. Wat is uw opleiding?

Antwoord: Een jaar filosofie gemengd met jenever, daarna een langere tijd van zelfonderzoek en inzicht als gevolg van een ontijdige stap in een gracht, onbedoeld. Waarbij ik overigens op wil merken dat de kwaliteit van het Leidse grachtwater aanmerkelijk slechter is dan die van het Zuid-Hollandse bier.

Vraag: Ik neem aan dat, indien een professor in de filosofie op uw plaats zou zitten, over sommige punten hetzelfde of meer of minder dan u zou kunnen zeggen. Wat hebt u op zo iemand voor?

Antwoord: Meerdere punten. Het verwondert u kennelijk dat ik zo snel en zo goed formuleer. Dat is echter geen grote kunst, daar de persoonlijke tijd van mij een andere is dan de persoonlijke tijd van het lichaam (van het medium), dat ik gebruik. Ik heb dus een grotere pauze voor overdenkingen, dan u als mens zoudt hebben. Dit is een groot voordeel, want de grootste dwaasheden zeg je wanneer je geen tijd hebt om na te denken. Een ander voordeel is het feit dat ik lossta van de menselijke wereld. Niet in de zin van vervreemd zijn, maar eerder als een buitenstaander zijn. Een buitenstaander kan over vele problemen gemakkelijker spreken en oordelen dan iemand die er zelf bij betrokken is. Emotionele beïnvloeding van inzichten en oordeel is dus aanmerkelijk minder. In de derde plaats heb ik het voordeel dat, waar mij dit interesseert, ik deel kan hebben aan de gedachten van anderen. Wanneer dus ergens op de wereld een college is, dat mij interesseert, wat overigens niet zo vaak voorkomt, kan ik dit bijwonen. Daarbij lees ik de gedachten van de docent. Daar deze gedachten heel wat duidelijker en meer onthullend zijn dan hetgeen vele professoren als lering plegen te produceren, geniet je van een dergelijk college dus meer dan de doorsnee student, die met de woorden moet volstaan. Je kunt immers concepten zien, zoals die in anderen bestaan. Dit betekent niet dat je het er eens meer hoeft te zijn, maar je kunt er volledig kennis van nemen. Hetzelfde geldt overigens ook voor gedachten van mensen onder andere omstandigheden. Zolang er maar een zekere sympathie bestaat, kun je het geheel aflezen en overzien. En dit heeft zijn voordelen.

Vraag: Wat is voor u het voordeel om hier te zijn? Waarom doet u dit?

Antwoord: Om twee redenen in hoofdzaak. Op de eerste plaats, omdat ik zo het gevoel heb deel te zijn van de mensheid. Dit is emotioneel. Zeker. Maar wanneer iemand lijdt en ik ervaar dit lijden, betekent het ook voor mij lijden. Wanneer ik dus dat lijden kan verminderen, kan ik zelf gelukkiger leven. Punt twee. Ik leer veel, maar leef in een wereld, die anders is dan de uwe. Ik heb namelijk geen concrete waarden om de juistheid van mijn stellingen te controleren. Mijn wereld wordt namelijk zo sterk door mijn gedachten bepaald, dat het vanuit uw standpunt doet denken aan een fantasiewereld, die geheel beantwoordt aan je wensen en waarin je alleen die feiten, werkingen enzovoorts van buiten zult toelaten, die stroken met je wensen of kunnen worden geïnterpreteerd als strokende daarmee. Wanneer ik echter met u in contact tred heb ik te maken met gedachtenwerelden, die veel concreter zijn en moet ik mij bezighouden met problemen, die ik niet naar mijn hand kan zetten. Op deze wijze ben ik in staat alles te toetsen, wat ik in eigen wereld leer, meen en denk. Door mijn visie voor u tot uitdrukking te brengen en uw reactie daarop waar te nemen concretiseer ik voor mijzelf wat in mij leeft, zij het misschien in de eerste plaats in relatie met uw wereld. Dit stimuleert een wijze van denken en leven, die grotere mogelijkheden biedt en daardoor wederom een grotere bevrediging, een groter geluk, bereikbaar maakt.

Vraag: Wat voor nut heeft de ruimtevaart voor de mensheid?

Antwoord: Volgens mij het feit dat zij een verbruiksfactor vormt, waartegenover geen nut of productie van invloed op de economie staat, zodat dit past in uw economische opzet. In de tweede plaats lijkt mij haar nut te zijn dat zij, zowel door het verbruik als het prestige aan prestaties op dit terrein verbonden, de oorlogsproductie afremt en daarmee onnuttige bestedingen op ander terrein dus wat meer in balans houdt zodat dezen meer overeenkomen met de werkelijke noodzaken en mogelijkheden.

Vraag: Een soort werkgelegenheid?

Antwoord: Ja. Ik beschouw trouwens ook legers als een soort werkgelegenheid, die geschapen wordt om macht te hebben, maar daarnaast dient om een zekere economische evenwichtigheid te verkrijgen. Wanneer deze legers zich echter meer zelfstandig maken, gedragen zij zich al te vaak als een soort golem, die vernietigt wat hem heeft voortgebracht.

Vraag: Maar de waarnemingen in de ruimte hebben een invloed op de geestelijke structuur?

Antwoord: Ik geloof niet dat die invloed zo groot zal zijn. Wanneer de mens in de macrokosmos wordt losgelaten, zal hij natuurlijk veel leren. Hij zal bijvoorbeeld ontdekken dat zijn kennis omtrent veel van de ruimte zo onvolledig is, dat vele theorieën omtrent het Al onjuist zijn, terwijl zelfs zijn denkbepelden omtrent zon, maan en aarde, wijzigingen zullen ondergaan. Maar wat heb je daaraan eigenlijk? Het is natuurlijk aangenaam middels ruimtevaart nieuwe werelden te gaan ontsluiten. Maar het duurt nog wel een 1000 jaar, voor men zover zal zijn. Voordien zie ik betrekkelijk weinig praktisch heil in de ruimtevaart. Ik meen dat de mens te zeer bezig is zijn wereld buiten het Ik te leren kennen, maar daarbij ook steeds meer zelfkennis verwaarloost. Nu meen ik dat een mens, om harmonisch te kunnen zijn met zijn milieu en daarvan werkelijk iets te kunnen begrijpen, in de eerste plaats ook zichzelf beter zal moeten leren kennen en beheersen. Ik zou zeggen dat je daaraan meer aandacht moet besteden dan aan de ruimte. Dit is een persoonlijk inzicht mijnerzijds, maar ik zie er nu eenmaal weinig heil in. Natuurlijk gaat men bepaalde stralingen en hun inwerking op de mens beter beseffen, maar die stralingen zijn er toch. Of je daar nu alles van weet of niet, is niet zo belangrijk, wel of je er mee kunt leven. De grote zeevaarders van vroeger wisten weinig of niets over golfstromen, de diepten en de temperatuur van de wateren. Toch staken zij oceanen over en ontdekten nieuwe werelden. Denk maar eens aan de prestatie van bijvoorbeeld Leif Erikson. Nu meen ik dat de mens allereerst eens moet leren hoever hij kan roeien met de riemen die hij heeft in plaats van alles in kaart te willen brengen en dan reizen uit te stippelen, die verder gaan dan hij op dit ogenblik werkelijk kan volbrengen.

Vraag: Dat is hetzelfde als: verbeter de wereld en begin met jezelf.

Antwoord: Maar vindt u dat dan geen schitterend idee? De meeste mensen zijn voortdurend bezig anderen te verbeteren. Omdat zij daarmee zo druk bezig zijn, komen zij er niet toe ook

zichzelf te verbeteren, waardoor zij dan grote fouten maken, waarvoor zij de anderen de kosten dan zullen laten dragen. Wie echter zichzelf verbetert, zal daardoor een meer positieve waarde in zijn wereld vormen en zo ook de wereld verbeteren.

Vraag: Ik zie het eerder als een technische impuls, die voert tot geheel andere denkbeelden voor de mensheid.

Antwoord: Ik ben het niet met u eens. Wie goed kijkt, zal ontdekken dat het verschil tussen vroegere tijden en de huidige tijd ligt in de veel grotere technische mogelijkheden en bereikingen, maar dat de eigenwaarde, reactie en instinctieve drang van de mens in elk opzicht dezelfde is gebleven. Wat door de grotere mogelijkheden ook grotere gevaren met zich meebrengt. Ieder mag natuurlijk hierover denken zoals hij wil, maar ik meen dat de mensheid op het ogenblik reeds over zoveel technische mogelijkheden beschikt, waarvoor zij moreel en mentaal gevoelsmatig niet rijp is, dat zij eerst maar eens moet proberen zover te komen, dat zij haar technische wereld zelf kan overzien en kan beheersen, voor zij zich met andere werelden zal gaan bemoeien. Volgens mij is de typische fout van uw tijd, dat men komt tot een steeds verder gaande technocratie, waarbij de technicus en de wetenschapsmens bepalend zijn, daarbij uitgaande van de termen en stellingen van techniek en wetenschap, en beslissend over mensen. Men zou technieken en techniek, wetenschap en wetenschappen aan moeten passen aan de mensen en niet moeten trachten, zoals nu het geval is, de mensen aan te passen aan de bestaande technieken en de heersende stellingen. Dit ziet men op aarde nu overal en juist dit voert mijns inziens tot steeds grotere onevenwichtigheden en geschillen, die wel eens een ondergang van uw beschaving zouden kunnen betekenen, wanneer men lang genoeg op de nu ingeslagen weg voortgaat.

Vraag: Ik geloof dat de mensen van deze tijd, dankzij de technische revolutie, er beter aan toe zijn dan bijvoorbeeld de mensen uit de tijd van Karel de Grote, om eens iets te noemen.

Antwoord: Dit ligt eraan, hoe u geluk en ellende definieert. Wanneer u de zaak beziet vanuit uw flatje met televisie, radio, auto en de melkboer aan de deur en dan nagaat wat er voor levenscondities zijn bijvoorbeeld ergens in Afrika, waar de mensen eigenlijk te weinig te eten hebben, de gehele dag moeten werken of jagen, de hygiëne veel te wensen over laat, enzovoorts, zult u menen dat die mensen dan wel erg ongelukkig moeten zijn. Maar wanneer je het in wezen nagaat, blijkt heel vaak dat die mensen evenwichtiger zijn, harmonischer en gelukkiger leven dan de flatbewoners met hun auto voor de deur, hun erger over de burens en hun zorg over de btw. Ik meen dat dit juist de fout is, die men in uw dagen maakt: men rekent niet met het geluk van de mensen, maar met productie. Men vergeet daarbij dat de maatstaf van de beschikbare producten nog niet gelijkkomt met de maatstaf voor de mogelijkheden tot gelukkig zijn. Nu geloof ik dat het voor de mens heel wat belangrijker is om gelukkig te zijn dan om rijk te zijn. Ik meen dat het voor de mens belangrijker is om, desnoods de gehele dag hardwerkend, vrede te hebben met zichzelf en zijn bestaan, dan in grote fabrieken 4 uur per dag te werken gedurende 4 dagen per week, maar ontevreden te zijn en niet te weten wat men met de vrije tijd eigenlijk moet beginnen.

De fout ligt mijns inziens in de stelling van deze tijd, dat men de mens moet prepareren, zodat hij de technische ontwikkeling kan volgen. Mijns inziens zou het juist zijn om te stellen dat de mens zichzelf moet ontwikkelen in de overtuiging, dat hij dan als vanzelf de technieken zal kunnen vinden, die uit zijn ontwikkeling voortvloeien. Hierover kan hij dan meester zijn. Ik zie wel degelijk de perspectieven van deze tijd en ben bereid vele dwaasheden daarbij op de koop toe te nemen. U moet mij echter niet kwalijk nemen, dat ik juist de neiging tot een steeds meer technocratisch bewind, zoals dit overigens op de gehele wereld dreigt te ontstaan, beschouw als een der meest negatieve aspecten van uw tijd. Ik geloof niet in de onvoorwaardelijke volvoering volgens systeem.

Men heeft het mij vaak kwalijk genomen, dat ik uitdrukkelijk verklaarde blij te zijn met de revolutie die op het ogenblik aan de gang is, vooral onder de jeugd. Dit betekent niet dat ik aanneem dat de opstand van de jeugd op het ogenblik reeds bruikbare producten of stellingen oplevert. Ik meen echter dat zij eindelijk momentum geeft aan de vermenselijking van de

mens, dit in tegenstelling tot de ontmenselijking en de ontrecting van de mens die, dankzij de verheerlijking van techniek en wetenschap, hand over hand is gaan toenemen. Ik heb het niet tegen instellingen, maar tegen de wijze, waarop zij zich ontwikkelen. Bijvoorbeeld, in mijn tijd waren er ook reeds vakbonden. Maar de leden vochten toen inderdaad en gezamenlijk voor hun rechten. Tegenwoordig kankert eenieder, om zoveel mogelijk voordeel te behalen middels het 'systeem' zonder dat men zich ooit afvraagt waar het vandaan moet komen en zonder dat men werkelijk bereid is zelf daarvoor de nodige offers te brengen. Men redeneert volgens machtsevenwichten en productie, niet in menselijke waarden. Het gaat er niet om wie gelijk heeft, maar het gaat er eenvoudig om bij wie onze belangen liggen. En dat is een benadering op grond van utiliteit en techniek, waarin de menselijkheid te loor gaat. De mens die alleen aan mogelijk nut denkt, vervreemdt op den duur van zijn werkelijk mens-zijn. De mens kan eerst een waar mens zijn, wanneer hij een droom heeft, die hij na durft en na mag jagen, zelfs wanneer die droom niet logisch of nuttig is volgens de stellingen van anderen.

Vraag: Welke functie hebben neutrino's in de astrale wereld?

Antwoord: Ik vermoed dat er neutrino's staat. Dit zijn kleine deeltjes zonder naar buiten kenbare lading. Hun functie in de astrale wereld zou men kunnen omschrijven (samen met vele andere kleinste delen, die nog niet eens allen ontdekt zijn) als een zeer fijn poeder, dat door gedachten in een bepaalde structuur tezamen kan worden gebracht, zodat dergelijke deeltjes de kenbare wording van een bestaand gedachtenveld ten gevolge heeft.

Vraag: Zijn zij hiermede een bestanddeel van hetgeen men astraal noemt, of is astraal in feite een straling, die inwerkt op stofdeeltjes?

Antwoord: Onder het astrale verstaat men een wereld, welke niet onmiddellijk materieel kenbaar is, maar waarin vormen voor kunnen komen van een zodanig materiële of materieel te verdichten geaardheid, dat van daaruit wel onmiddellijk invloed op de materie van uw eigen wereld kan worden uitgeoefend. Astraal is dus maar een naam, een poging om dit alles weer te geven. Men zou het kunnen vertalen als behorende tot de wereld van de sterren. Want daarvan komt het woord oorspronkelijk. Het is echter een wereld van niet materiële krachten, waaronder ook uw eigen gedachtenkracht, die in deze wereld een rol speelt, waarbij deze krachten dan vorm of stuwing kunnen geven aan de amorfe massa's van sterk verspreide kleinste deeltjes. Indien u nu verder nog weet dat trillingen en stralingen in de grootorde van 10^{-12} tot 10^{-5} een grote invloed daarin kunnen hebben, kunt u zelf wel narekenen in welke grootorde de astrale waarde, die hiervoor vatbaar zijn, zelf moeten liggen.

Vraag: Kan enig licht worden geworpen op de bestemming van de mens, indien volgens de mutatieleer eens een andere vorm op deze planeet tot bewustwording moet komen? Welke machten of krachten zijn hierbij dan betrokken?

Antwoord: Allereerst een vergelijking: De aarde is een fabriek voor bewustzijn. Elk lichaam is een unit, waarbinnen een verandering van bewustzijn plaats kan vinden. Er is dus sprake van een bewerking van bewustzijn, geest. Aangezien de vorm van het voertuig daarbij bepalend kan zijn voor de vorm van of de kwaliteit van het product, zal er een ogenblik komen, dat men geen behoefte meer heeft aan een verwerking op basis van een bepaalde vorm, een bepaalde matrix. Voor verdere en fijnere bewerkingen zal men dan een nieuwe matrix moeten aanschaffen en zal dus een nieuwe levensvorm noodzakelijk zijn. Zij het op uw aarde of elders. Want er zijn nu eenmaal meer planeten in het Al.

Onder de krachten die zich daarmede bezighouden, noem ik in de eerste plaats de mensheid als geheel. Want wat wij mensheid noemen, omvat veel meer dan de mensen die op aarde zijn. Het omvat alle bewustzijnsvormen, met het menselijke verbonden, die zich menselijk als Ik zouden kunnen denken of manifesteren. Er is dus een geheel met een bepaald besef van de kosmos. Deze groep in haar geheel is voor de vorm en veranderingen daarin de meest bepalende. Maar omdat deze groep als geheel niet de uitvoerende macht is, maar fungeert als milieu, zal de uitvoerende macht in handen liggen van entiteiten, die uit deze menselijke bewustwordingsgang zijn voortgekomen en een voldoende kracht en aandacht bezitten om de mogelijke vormmodificaties te bevorderen, te kiezen of af te remmen bij een vormbepaling,

die volgens een natuurlijk proces op aarde ontstaan kan. Hun werk bestaat dan meestal uit het stimuleren en vormbestendig maken van bepaalde sprongmutaties, waardoor een snelle stap in ontwikkeling kan worden gedaan. De oude vorm, waaruit de mutatie is voortgekomen, blijft dan nog langere tijd voortbestaan. Wij hebben in het menselijke ras reeds ettelijke malen een dergelijke ontwikkeling middels mutatie kunnen zien. Zou een menselijke vorm niet meer kunnen voldoen aan de eisen, dan zal misschien vanuit een andere vorm een deugdelijk en passend voertuig verkregen kunnen worden. Is dit voldoende?

Vraag: Men zegt wel dat het 5de wortelras teneinde loopt en het 6de binnenkort begint.
Antwoord: Men neemt aan dat een bepaald ras gedurende een bepaalde tijd vormgeeft aan de ontwikkelingen op aarde en wel in een tijd, die naargelang het gevolgde systeem verschilt van 20.000 via 6000 tot 2100 jaren. Deze tijden zijn overigens niet van belang. Men stelt dat de ontwikkelingen en mogelijkheden van een ras op een gegeven ogenblik uitgeput raken, het ras is 'vermoeid'! Een ander ras (beter nog, een ander vorm van mens zijn, die geheel andere mogelijkheden heeft) zal dan met de basismaterie van het oude ras verder gaan, waardoor een nieuwe vorm mens ontstaat. Deze zal andere raskentekenen hebben, andere wijzen van denken en reageren met daarnaast een andere mogelijkheid tot geestelijke ontwikkeling. Men kan niet spreken over een hoger gemiddeld peil, want dit is niet te bepalen, maar men kan wel stellen dat een nieuw ras andere en veelal hogere mogelijkheden tot geestelijke ontwikkeling zal hebben. Overigens stoelt deze kwestie van wortelrassen in de theosofie- en Rozenkruiser leer. De kern is weer een onvolledige vertaling van de rasreïncarnatiecycli, zoals deze volgens de hindoeopvattingen bestaan. Met andere woorden, het is een vorm van geloof, dus ...

Vraag: Is dit de basis voor een bepaalde vorm van denken of kan men het omschrijven als een provincie van het menselijk denken?
Antwoord: Dit is een vorm van geloof en ik vind elk geloof een provincie van het menselijke denken, waarbij een gedeeltelijke omschrijving van de waarheid omringd wordt met zoveel onwaarheden, dat de mens het zich door zijn dogma's onmogelijk maakt de verschillende delen van de waarheid, die op aarde aanwezig zijn, samen te voegen tot één grotere waarheid.

Vraag: Maar misschien zijn er toch wetenschappelijke bronnen?
Antwoord: U hebt geen wetenschappelijke bronnen om de wortelrassen te bepalen. U kunt wel de gegevens van het verleden passend maken voor de theorie, maar dat is toch weer iets anders. Wetenschappelijk heeft men daardoor geen gegevens, al is het alleen maar, omdat een te klein deel van de menselijke geschiedenis bekend is om het trekken van conclusies met enige zekerheid toe te laten. Men kan zich beroepen op hetgeen clairvoyant wordt waargenomen, maar hetgeen op deze wijze wordt waargenomen, is nimmer een bewijs. Het is misschien een persoonlijk bewijs, dat ten aanzien van de wereld als een overtuiging kan worden uitgedrukt, maar voor degenen die de clairvoyance zelf niet kennen of misschien niet eens aanvaardden, ten hoogste kan worden gewaardeerd als een geloofsbelijdenis.

Vraag: Maar is het waar dat rassen verdwijnen?
Antwoord: Neen, een ras verdwijnt niet, het gaat soms wel over in een ander ras. Indien u zich afvraagt wat er op het ogenblik aan het gebeuren is, kan ik u daarvan wel iets vertellen. U bevindt zich in een periode, waarin langzaam maar zeker de invloed van Azië weer opkomt, terwijl gelijktijdig een sterke macht opkomt in Afrika, die zich echter voorlopig nog niet door zal kunnen zetten. Hieruit zou kunnen volgen dat rond 1990 de invloed van de Slaven, de Russen, op de beschaving van het westen en de gehele wereld veel groter is dan voordien, terwijl hun macht tijdelijk groter wordt. Daarna, rond 2050 tot 2100, krijgen wij te maken met een dominerende Aziatische invloed, welke mijns inziens rond 800 jaren zal aanhouden, waarna zij wordt afgewisseld door een voornamelijk Afrikaanse invloed. Waarmede ik doel op de rassen en denkwijzen, daar aangetroffen en niet slechts het continent bedoel. In deze zin zou men over wortelrassen misschien nog wel kunnen spreken. Wanneer de Slaven hun denken, dat toch weer afwijkt van het Nederlandse of het nu heersende angelsaksische denken in sterkere mate aan de wereld kunnen gaan overdragen, kennen wij een herwaardering van het denken en een verandering in het leven van de mens. Daarmede ontstaat een veranderde tendens van leven, zodat een ander type mens op de voorgrond zal komen.

Wanneer de Aziaten aan de macht komen, zal iets dergelijks zichtbaar worden. Het aantal Europeanen bijvoorbeeld dat de omstelling na enkele generaties lichamelijk zowel als geestelijk door kan maken, zal dan echter aanmerkelijk kleiner zijn. Wij krijgen dan een dominantie van de Aziaat. Maar wij moeten daarbij niet vergeten dat die Aziaat eerst het weten en denken van het Westen heeft geabsorbeerd. Hierdoor zal ook de mens uit het Westen zich daarin kunnen herkennen, zodat een steeds groter deel van de mensen, die in het Westen overblijven, op de een of andere wijze met het Aziatische leven en denken zal versmelten. Na rond 10 generaties is het gevolg daarvan een nieuw type mens met mentaal andere capaciteiten, lichamelijk ook een iets gewijzigde bouw enzovoorts. Op langere termijn kunnen dergelijke veranderingen voor de beschouwer nogal omvattend zijn.

Vraag: U veronderstelt blijkbaar een uitroeiing: over blijft ...

Antwoord: Ik weet niet of u aanneemt dat Tyranosaurus Rex is uitgeroeid. In feite kwam hij te leven onder condities, waarbij voor zijn enorme massa het energieverbruik te groot werd. Zijn voedselbehoefte werd hierdoor voor zijn vermogen eveneens te groot. Hij werd minder vruchtbaar en stierf uit. Hij verdween, omdat voor hem de levenscondities niet meer gunstig waren. Iets dergelijks zien wij bij bepaalde typen oermensen. Zolang zij in een geïsoleerd milieu zitten, weten zij zich te handhaven, zoals op sommige eilanden en Australië. Daar, waar de nieuwere typen de overhand krijgen, kunnen zij niet meer geheel meekomen. Zodra de anderen het milieu gaan bepalen, kunnen de oudere typen zichzelf niet meer handhaven en verdwijnen geleidelijk. Daarvoor is dus geen massale en bewuste uitroeiing noodzakelijk. Waarmede ik niet wil zeggen dat de mensheid, voor het 1000 jaren verder is, er niet toe zal komen om delen van de mensheid uit te roeien. Want dat is bij de huidige mens normaal. Het huidige type mens kan worden omschreven als iemand, die niet met zichzelf tevreden is en daarom anderen een kopje kleiner maakt.

Vraag: Heeft onze planeet invloed op andere planeten, zoals ook omgekeerd het geval is?

Antwoord: Dat is logisch. Een deel van de invloed, die de planeten hebben, kan worden verklaard door het feit dat zij massa hebben, waardoor onderlinge veldbeïnvloeding en verandering van veldverhoudingen, ja, zelfs lichte wijzigingen in de zwaartekracht kunnen optreden. Verandering van plaats onderling en ten aanzien van de zon doet vele kleine variaties ontstaan, die vaak voldoende zijn om in de microkosmos, die in de mens bestaat, variaties tot stand te brengen, al is het alleen maar bijvoorbeeld een lichte wijziging van klierafscheiding, waardoor het gedrag van de mens anders wordt. U leeft op aarde, zodat de basisinvloed de aarde zelf is. Wat u astrologie noemt, is in feite een wijze om te berekenen welke modificaties in de basiswaarde van de aarde op kunnen treden. Elders zal de eigen planeet evenzeer de basis zijn, terwijl dan de aarde mede een van de factoren is, die modifierend optreedt ten aanzien van de aan de planeet eigen zwaartekracht en veldverhoudingen. Hierbij heb ik geestelijke waarden en persoonlijkheid van planeten buiten beschouwing gelaten. Toch mogen wij stellen dat de planeten bezielde zijn. Hierdoor gaat de 'persoonlijkheid' van de planeten ook een rol spelen. Wanneer iemand bij tante Jane op bezoek komt, schenkt zij de koffie en tracteert zij op de koekjes. Komt men bij ome Janus, zal tante op visite zitten en zal een ander bepalen wat geschonken wordt enzovoorts. Het karakter en de sfeer in de woning van de gastgever is dan bepalend voor het resultaat van het gezelschap, dat samenkomt. Kortom, in elke planeet zou men op basis van astrologie de aarde als factor aan de hemel moeten hanteren.

Vraag: En wat is de invloed van de aarde dan?

Antwoord: Men kan de inwerking van de aarde op andere planeten niet zonder meer gelijkstellen met de eigenschappen, die men op de planeet zelf ervaart. Men kent aan een planeet bepaalde eigenschappen toe (in de astrologie) omdat, gezien het eigen karakter van de mens en zijn gevoeligheden, de invloed van die planeet zich op aarde op een bepaalde wijze pleegt te manifesteren. De invloed, vanuit de aarde te zien op Mars zou bijvoorbeeld onrecht brengend zijn, maar gelijktijdig vruchtbaarheid brengend zijn. Men zou kunnen

zeggen, dat de aarde daar dus een stimulerende invloed is, daar de eigenschappen, die men op aarde van Mars en Venus kent, ongeveer samenvallen.

Vraag: Is er een beïnvloeding van ons zonnestelsel vanuit andere zonnestelsels, een evenwicht, dat misschien met catastrofale gevolgen verstoord zou kunnen worden?

Antwoord: Zo kun je het niet uitdrukken, omdat je dan aanneemt dat er een vaste relatie, een vaste heersende toestand is. En dit is niet waar. De verschillende zonnestelsels bewegen zich ten opzichte van elkaar voortdurend met grote snelheid en vaak in verschillende richtingen. Men zou daarom kunnen stellen: er is in de kosmos sprake van een bewegingsevenwicht. Wanneer hierin een verstoring ontstaat, vindt er een zeer plotselinge baanverandering van de in het evenwicht betrokken componenten plaats, waarbij deze baanverandering niet geheel meer ruimtelijk bepaald kan worden. De gevolgen zijn vaak catastrofaal of lijken dit te zijn, omdat de sprong van een ster met haar planeten dan tussenruimten kan overslaan, ongeveer zoals de sprong van een electron van het ene atoom naar het andere. Wat vreemde gevolgen zou kunnen hebben. Rekent u echter met menselijke tijdseenheden, niet met de tijdseenheden van sterren, dan kan men zich afvragen of omringende sterren invloed op de mensen hebben en op de zon. Dit is juist. Er bestaat nu eenmaal een soort evenwicht, dat doet denken aan communicatie. Dit is echter zeer vluchtig vanuit het standpunt van een ster. Toch zal er voor de mens sprake zijn van een beïnvloeding als gevolg hiervan. Daar er voortdurende beweging is, kan deze beïnvloeding veranderen. Deze verandering formuleert de astrologie door te stellen dat men op een bepaald ogenblik de era van een nieuw teken ingaat.

Nu bijvoorbeeld gaan wij de tijd van aquarius in. Men tracht dan het wezen van een dergelijke periode te bepalen door haar te vergelijken met het verleden. In werkelijkheid is dit niet mogelijk, omdat de ontwikkeling eveneens van invloed blijft. Wel kan men zeggen, dat in het denken van mensen en zelfs soms hun handelen een bepaalde hoofdtendens op zal gaan treden. Noem dit dan maar de invloed van de sterren uit de ruimte. Ofschoon daarmee veel meer samenhangt dan bijvoorbeeld stof in de ruimte, de onderlinge positie van sterren en stofwolken ten aanzien van de kern van het melkwegstelsel, waar de grootste stralende massa bestaat. Een dergelijke beïnvloeding is van lange duur en heeft zo wel inwerking, ofschoon zij in wezen betrekkelijk klein is en de gehele aarde gelijkelijk beroert. En dat is op aarde moeilijk meetbaar: een gelijke verandering in alle dingen beïnvloedt alles gelijkelijk en laat dus geen constateren van verschillen meer toe. Ten hoogste zal men aannemen, dat in het verleden bij metingen enzovoorts bepaalde fouten zijn gemaakt. Invloeden bestaan dus wel en dus kunnen deze voor de mens wel tot catastrofes voeren door aanpassingsmoeilijkheden. Maar wil men spreken van het verbreken van een evenwicht tussen de sterren en als gevolg daarvan catastrofes, dan zal men in feite alleen over een bewegingsevenwicht kunnen spreken. De wijziging van omstandigheden kan dan onder meer temperatuur, dichtheid van atmosfeer enzovoorts betreffen. Het is dus mogelijk dat bepaalde levensvormen bij een dergelijke verandering eenvoudig worden weggevaagd.

Vraag: Wat is er met Kosigin aan de hand?

Antwoord: Op 't ogenblik worstelt hij voor zijn politieke en misschien zelfs voor zijn aardse leven. Hij heeft echter enige kans om te winnen, daar hij wat progressiever is dan de meesten denken.

Vraag: Wanneer gaat Franco dood?

Antwoord: Aan het einde van 1969 komt zijn leven in gevaar. Hij zal echter mijns inziens eerst sterven in 1971 of het begin van 1972.

Vraag: Wie heeft Kennedy vermoord?

Antwoord: Een groep, waarbij tenminste tien mannen aansprakelijk moeten worden gesteld voor de constructie van de werkelijke aanslag, waarbij zij aanwezig waren. De zogenaamde schuldige is niet de werkelijke schuldige, ofschoon hij wel geschoten heeft maar niet getroffen.

Vraag: Wanneer sterft de Gaulle?

Antwoord: Als Fransman is de Gaulle waardig om in de kring der onsterfelijken te worden opgenomen. Tenzij geweld een rol speelt, heeft hij nog zeker een 10-tal jaar te leven. Ik wil er op wijzen, dat zijn politieke leven reeds dit jaar in gevaar zal zijn. Het is de vraag of hij zich ook ditmaal weer zal weten te redden. Bovendien moet gerekend worden, misschien zelfs in de zeer nabije toekomst op één of meer moordaanslagen. Ik neem echter niet aan dat deze succes zullen hebben. Wel kunnen zij een grote invloed hebben op de gang van zaken in Frankrijk.

Waarmede ik de reeks van korte prognosen sluit. Zoals u weet, zijn dergelijke vragen niet de bedoeling. Wij willen liever over belangrijker onderwerpen discussiëren, maar een kort antwoord kan er altijd nog wel af.

Vraag: Het Ik van de mens moet na elke incarnatie het gebruik van ledematen en zintuigen opnieuw gaan leren. Kan dit ik dan toch identiek zijn met het Ik van de geest en van vorige incarnatie?

Antwoord: Elke nieuwe auto die u koopt, moet eerst ingereden worden voor u er op volle toeren mee kunt rijden. De automobilist moet zich eerst instellen op afmetingen en eigenschappen van de wagen. Betekent dit dat de chauffeur niet dezelfde kan zijn?

Vraag: Bedoelt u dat er een volledige overdracht van het Ik plaats vindt naar de geest als de mens sterft? Of bestond in de geest ook al een Ik?

Antwoord: Wanneer u de juiste definitie voor Ik kent, kunnen wij hierop wel ja zeggen, maar vergeet niet dat een groot deel van in feite uit hormonale voortkomende eigenschappen, door klierwerkingen bepaalde eigenschappen, alsmede gewoonten die uit het milieu voortkomen, door u mede als Ik worden omschreven. En deze gaan niet mee naar de geest. Dat is als het ware alleen maar de stoffering van de auto. De essentie van het Ik, zoals u het in de stof kent, gaat echter wel degelijk over naar de geest en keert van daaruit ook later weer geheel terug in een nieuw voertuig.

Vraag: Hoe denkt en handelt een geest? Geschiedt dit ook door middel van zintuigen?

Antwoord: Indien u onder zintuig verstaat, een mogelijkheid om buiten het Ik plaatsvindende of bestaande waarden te onderscheiden en een waardering daarvoor zowel omtrent de waarden onderling als omtrent de verhouding hiertoe van het Ik te bereiken: ja. Dan hanteren wij in de geest dus ook zintuigen, die echter niet gelokaliseerd zijn, zoals bij u uw ogen en oren. Men kan zeggen: het totaal van ons wezen kan door concentratie een gevoeligheid voor een of meer factoren buiten het Ik opbrengen en fungeert dan, zolang de gerichtheid blijft bestaan, als waarnemingsorgaan.

Vraag: Waar denkt u mee?

Antwoord: Wij denken door de verschillen in potentiaal, die in de energie waaruit ons wezen gevormd is, bestaan te vergelijken, dus door de wijze waarop deze verschillen in potentiaal binnen het Ik een zekere flux mogelijk maken.

Vraag: Hoe ontstaat een geest als een Ik?

Antwoord: Datgene wat wij geest of Ik noemen, is het bewustzijn, dat een deel van de totaliteit, die wij ziel noemen, voor zich verwerft, waardoor het mogelijk is een verschil te maken tussen Ik en andere delen van diezelfde hogere kracht. Dus niet door vereenzelviging met of occupatie van een voertuig (wat reeds het bestaan van een Ik zou vergen) maar door te komen tot een kennen van verschillen tussen eigen wezen en iets anders. De eerste erkenning die ontstaat, is het besef van een Ik en een niet-Ik, doordat een functioneel verschil wordt erkend tussen hetgeen deel is van eigen wezen (dat nog niet als persoonlijkheid wordt besef) en alles wat daarbuiten bestaat. Daarop volgt een definitie van de waarden buiten het Ik volgens het schema aangenaam en onaangenaam. Erkenning aan de hand van prikkels en reactie. Hierdoor ontstaat een beter begrip van begrenzing, zodat aan het einde van deze fase het Ik zich nauwkeurig heeft begrensd ten aanzien van de omgeving. Dan eerst komt het Ik tot een steeds meer gedifferentieerde erkenning van de afzonderlijke waarden in die

omgeving. Wanneer dit besef bereikt is, zal het wezen ook een Ik-voorstelling in zich gaan dragen. Deze Ik-voorstelling zal in het begin alleen op de mogelijkheden tot zelf reageren berusten, maar langzaam maar zeker ook een beschouwen en vergelijken van het Ik met andere waarden in gaan houden. Dit kan de ander wel en ik niet of omgekeerd. Zo komt men op den duur tot een vorm van zelfkennis, waarbij de functie van het Ik ten aanzien van de andere waarden wordt beseft. Zodra dit besef het Ik niet alleen ten aanzien van de omgeving beziet, maar ook als deel daarvan, spreken wij van een menselijk bewustzijn.

Vraag: Dan moet er toch allereerst een centraal en universeel bewustzijn hebben bestaan, dat die condities alleen mogelijk maakt.

Antwoord: Dat ben ik direct met u eens. Maar aangezien wij dit niet volledig kunnen kennen of omschrijven, zeggen wij daarvoor meestal: Er is een God. Het wezen van die God is uitgedrukt in de oerkracht, die leeft in alle dingen, plus de wetmatigheden die de gang van alle dingen plagen te bepalen.

Vraag: Kan men die God dan beschouwen als een vorm van energie?

Antwoord: Dit kunt u zien zoals u wilt, daar niemand van ons in staat is precies te constateren hoe of wat het is. Het enige wat wij weten, is dat hetgeen zich van het totaal in ons openbaart, een vorm van energie is. Maar of dit een projectie, een nevenverschijnsel of een indicie verschijnsel is, weten wij eenvoudig niet.

Vraag: Er is witte en zwarte magie, er is goed en kwaad, liefde en haat. Indien er in ons een evenwicht moet zijn, hoe kunnen goedheid en liefde dan uiteindelijk overwinnen?

Antwoord: Zij zullen nooit overwinnen, omdat zij eenzijdig zijn. Witte en zwarte magie zijn twee definities van hetzelfde, namelijk de magie, aan de hand van het daarvan gemaakte gebruik. Liefde en haat zijn twee uitingen van een en dezelfde emotionele kracht. Goed en kwaad zijn twee verschillend beoordelingen van mogelijk hetzelfde op grond van eigen besef.

Vraag: Toch predikt men ons dat God liefde is?

Antwoord: Zeker. Want de mens die niet in God gelooft als de liefde, zal veelal geloven in de toorn, de haat van God. Wanneer wij het onbekende benaderen, moeten wij dit vanuit onszelf maar zo positief mogelijk doen, maar daarbij niet vergeten dat wij, wanneer wij ooit met God één willen worden, de differentiatie die wij als mens hanteren, eerst zullen moeten overwinnen, omdat wij zonder dit een eenheid, ook van het ik met God in alle facetten, eenvoudig niet kunnen erkennen. Het werkelijke wezen is niet de reeks van verschillende beschouwingen of uitingsmogelijkheden, maar zichzelf en in zich alles omvattend wat tot het Ik kan behoren. Indien er een God is, die hemel, aarde én alle dingen heeft geschapen, dan heeft die God bij wijze van spreken zowel de duivelen als de engelen geschapen, het goede en het kwade, het Licht en het duister. Wij kunnen dit niet zonder meer verwerken en spreken er dus over, alsof het duister er reeds was, voor God het Licht schiep. Wij willen nu eenmaal de dingen slechts van één kant zien. Daarom kunnen wij niet begrijpen dat dezelfde God liefde kan zijn (voor ons hemel of paradijs) en haat, wat wij hel plagen te noemen, terwijl wij zeker niet kunnen beseffen dat dit bepaald wordt door onze eigen benadering van die God. Wij zoeken alles te definiëren in het extreme en beseffen niet dat het werkelijke eerst daar bereikt wordt, ook qua besef, waar alle kenbare tegendelen voor het Ik vervloeien tot één geheel, zodat geen differentiatie aan de hand van waarden buiten het Ik meer noodzakelijk is om tot een erkenning van de waarheid in het Ik te komen.

Vraag: Dus wij moeten niet naar het goede streven?

Antwoord: Wat noemt u het goede? Er is geen goed en kwaad, behalve vanuit jezelf. Laat ons dit ene onthouden: Wanneer iemand tien keren met een knuppel een klap op het hoofd heeft gehad, zal hij geneigd zijn om te stellen dat de knuppel kwaad is. Dit zonder te begrijpen dat het zijn wijze van handelen was, waardoor hij elke maal met de knuppel in aanraking kwam. Misschien is het volgende nog duidelijker. Iemand loopt in de zon, vindt dit aangenaam en noemt het dus goed. De regen vindt hij onaangenaam en kwaad, maar zon en regen zijn noodzakelijk voor vruchtbaarheid. Uw beoordeling van goed en kwaad is subjectief en gaat van

uzelf uit, al dan niet als gevolg van de scholing die u in uw maatschappij hebt gehad, zonder dat de waardering daarom een definitieve waarde zal betekenen.

In het eerste christendom waren de meeste ouderlingen (die men later de priesters zou gaan noemen) gehuwd. Niemand bekommerde zich daarom: ouderen moesten wijze mannen zijn. Dat was alles. Daarna kwamen er groepen die meenden dat de zorg voor een gezin de priester te veel van zijn werk voor de kerk zou afhouden. Daar de kerk op den duur eveneens een minder aardsgebonden zijn van de priesters beter vond, ontstond de regel dat een priester in celibaat moet leven. Nu zijn er mensen die weer beseffen, dat het voor een priester beter is gehuwd te zijn, vooral omdat hij anders als celibatair beslissingen moet helpen nemen en raad moet geven, die betrekking heeft op het enige terrein in het leven, waarvan hij niets mag weten. Overigens menen vele priesters in deze tijd, dat celibaat niet geschonden wordt door concubinaat, indien ik naar hun daden mag oordelen. Eerst was dus voor de priester huwen aanvaardbaar en goed, later werd het zondig en kwaad en nu heet men het in vele kringen weer goed. Wat is dus nu werkelijk goed en werkelijk kwaad? De waarderingen veranderen kennelijk met de tijd, wat reeds bewijst hoe subjectief dergelijke voorstellingen zijn.

Kortom, er bestaan, kosmisch gezien, geen basiswaarden voor goed en kwaad. Wel schijnen er voor u basiswaarden te bestaan, omdat uw maatschappelijke opbouw tot conformiteit van denken hieromtrent wordt gebracht door de grootste machten in het menselijk bestaan, te weten de kerk, het gezag en macht (geloof, leger, bezit) dat de regels, die dienen tot bescherming van deze drie, in wezen uw moraal vormen en daarmee uw besef van goed en kwaad, zodra u meet met algemeen geldende maatstaven. Daarom ook kunt u zelfs historisch wel aannemelijk maken dat er basiswaarden bestaan, daar door de gehele u bekende geschiedenis, ongeacht alle bijkomstigheden, steeds weer de regels worden gepropageerd, die geloof, machthebber en bezitter beschermen.

Vraag: Stel dat alle moeders gelijktijdig alle kinderen dood zouden slaan. Is dat nu goed, kwaad?

Antwoord: Vanuit mijn standpunt is dit kwaad onder de huidige omstandigheden. Maar op het ogenblik, dat bv. een atoomexplosie heeft plaats gehad en de zekerheid bestaat, dat al die kinderen jarenlang moeten lijden en onder zweren zullen zitten, zonder dat zij ooit de kans krijgen als volwaardig mens te leven, lijkt mij hetzelfde weer goed. Ik herhaal daarom, dat zélf de menselijke opvattingen omtrent goed en kwaad, die zeker niet kosmisch hoeven te zijn, zich wijzigen naarmate de omstandigheden zich wijzigen. Wat de subjectiviteit m.i. wel bewijst van alle waarderingen.

Vraag: Is het beter op de voorhoofdchakra of op de hartchakra te concentreren, wanneer men wil mediteren?

Antwoord: Wanneer men advies hierover van node heeft en men is zover dat men kan mediteren, zal men de nodige raad in zichzelf vinden. Er bestaat overigens geen voorkeur voor het mediteren op het ene of andere chakra gericht zijn. Uw eigen ontwikkeling bepaalt, welke geestelijke zin en werktuigen actief kunnen zijn. En chakra's zijn juist dit. Wanneer je bewust mediteert, is het dan ook gebruikelijk dat dit zelfs zonder speciale gerichtheid geschiedt met het hoogste chakra. Eigenlijk zou ik moeten zeggen: het hoogste, vol ontplooiende chakra. Dus niet een chakra, dat zich aan het ontplooien is. Dit kun je nooit weten, tenzij je het in jezelf aanvoelt en constateert. Daarom is het maar goed, dat een bewuste gerichtheid hierbij niet noodzakelijk is. Elke mens die iets meer wil weten over zijn geestelijke mogelijkheden en ontwikkelingen zal een soort ontdekkingsreis in zichzelf moeten beginnen, waarbij hij niet in de eerste plaats moet trachten zichzelf te ontleden, maar eerder moet proberen zijn eigen relatie met het leven en het levende te beseffen. Bereik je dit, dan weet je zelf wel, welke mogelijkheden in jezelf actief zijn geworden, zelfs al weet je niet, dat anderen die chakra noemen en zoek je het niet op een bepaalde plaats van je lichaam. Want uit dit besef vind je de juiste instelling en daarmee ook de voor jou bestaande grootste mogelijkheid.

Vraag: Dat is dus het rijpingsproces van het bewustzijn?

Antwoord: U maakt het mij moeilijk, want als uw kwalificatie geheel juist is, zou zij de gehele mensheid betreffen. En dat zou mij er dan weer toe brengen mij af te vragen of mensen nu werkelijk zoveel met bananen gemeen hebben, omdat ze bij ons in een grote hoeveelheid onrijp worden geïmporteerd. Laat mij het zo zeggen: mens-zijn en bewust mens-zijn betekent, of je dit nu beseft of niet, het ervaren van een bewustzijnsverruiming. Naarmate je daarvan jezelf minder bewust bent, is het waarschijnlijker dat een geleidelijke maar steeds toenemende ontwikkeling plaats vindt. Degenen die zich bewust worden van de verschillen tussen hun heden en hun verleden, zijn namelijk degenen die zich de tijd gunnen om terug te kijken, zodat zij het minst plagen te vorderen.

Waarmede wij aan het einde van de vragen en mede aan het einde van dit eerste deel van de bijeenkomst zijn gekomen. Indien u meent, dat ik ergens faalde, dan kunt u bij mijn opvolger altijd nog aanvullende vragen stellen of klagen. Indien u geen vragen meer hebt, kunt u een onderwerp stellen. Ik dank u voor de genoten aandacht. Goedenavond.

DE CAPACITEIT TOT BEWONDEREN

Goedenavond, vrienden,

U kunt vragen stellen of, gezien de tijd, mij een klein onderwerpje geven.

Vraag: Zou u willen spreken over een merkwaardig besef in het menselijk leven, namelijk de capaciteit tot bewonderen. Zonder dit is ons leven waardeloos. Hoe ontstaat het en wat bepaalt de intensiteit?

Antwoord: Dit lijkt mij nogal moeilijk, daar de capaciteit tot bewonderen in de mens eigenlijk geen afzonderlijke capaciteit is. Bewonderen doe je in de eerste plaats op grond van een emotie. Maar deze emotie wordt mede bepaald door je scholing, je vorming enzovoorts. Dus door je achtergronden in het menselijk bestaan. Op de Zuidzee-eilanden vindt men vaak een vrouw pas mooi, wanneer je in Nederland al zou zeggen: nou, dat is wel een 4 persoonstype geworden. Bij andere volkeren houden zij meer van het schemerlampmodel: geheel recht met een kopje erop. In deze zin is de bewondering nogal afhankelijk van het cultuurpatroon van de gemeenschap waar je bij behoort.

Bewonderen doe je verder de dingen, die je begeert. Veelal is dit een kwestie van positie, van aanzien, waar het om gaat. Het kleine jongetje uit East-end bewondert de een of andere spiv, die veel geld verdient, en iemand die veel met kunst te maken heeft, bewondert een kunstenaar. Beiden spreken van bewonderen, maar zoeken in feite zich te vereenzelvigen met een capaciteit of waarde, die zij ook voor zich begeren. Kortom, je mag wel spreken over de capaciteit tot bewondering bij de mens, wanneer deze kennelijk is gebaseerd op zoveel verschillende dingen.

Dan is er nog een vorm van emotie, die men bewondering noemt, maar die ik toch liever eenvoudig ontroering zou willen noemen. Je hoort muziek. De een wordt getroffen door de muziek van pijpers, die hij dan ook bewondert, terwijl een ander misschien meer gevoelt voor Debussy of Bach. In feite gaat het hier, wanneer wij de maatschappelijke dwang uitschakelen die een bewondering doet voorwenden of uitschakelen, een kwestie van gevoelsaffiniteit. Wanneer je gevoelswereld en hetgeen door de klanken wordt uitgedrukt enigszins overeenstemt, bewonder je de componist en zijn werk. Zoals je een uitvoerend kunstenaar bewondert, wanneer hij de kunst weergeeft op een wijze, waarop jij dit graag hoort of zoudt willen kunnen doen. Er is zo een muzikale hansworst op het ogenblik (hoe heet hij ook weer? Liberace?), die de weergave van een compositie eerder afhankelijk schijnt te maken van de mogelijkheid daarin sentiment te leggen, dan de juiste weergave van de partituur. Muzikaal technisch is daarop nogal het een en ander aan te merken en toch wordt hij juist om deze vreemde stijl door zeer velen zeer bewonderd.

Neen. Hetgeen voert tot bewondering en zo in het complex van waarden dat onder capaciteit tot bewondering samenkomt, is te veelzijdig en veelvuldig om het als één geheel te kunnen beschouwen, naar ik meen. Je zou het anders moeten stellen. Elke mens voelt zich altijd weer eens de mindere. Hij heeft de behoefte om de meerdere te worden. Hierdoor heeft hij de neiging datgene, wat boven hem ligt en vooral alles wat net aan de grens van zijn begripsvermogen of andere vermogens ligt, te bewonderen, terwijl hij alles, wat beneden hem ligt (en dus gemakkelijk kan worden aanvoeld) in wezen pleegt te veroordelen of te verachten. Dat klinkt een beetje naar de zogenaamde Duitse mentaliteit van buigen naar boven en trappen naar beneden. Maar dat is toch elke mens wel enigzins ingeschapen. Daarom lijkt het mij dat de capaciteit tot bewonderen bij elke mens zal bestaan, die ook maar enige gevoelens heeft.

Nu wordt in de vraag gesteld, dat zonder dit het leven eigenlijk de moeite niet waard zou zijn. Ik vraag mij af of ook dit wel juist is. De zin van het leven wordt mijns inziens zozeer gegeven door een gevoel van wisselwerking met het andere, communicatie, dat 'bewondering' zeker ook hiervoor geen omvattende en juiste omschrijving is. Ik ben in mijn eigen wereld slechts zelden werkelijk tevreden met mijzelf. Eerst wanneer ik het goede dat in mij is, als door anderen erkend ervaar, heb ik het gevoel dat ik werkelijk goed ben. Vandaar dat zo weinig deugden in stilte worden beoefend en zo weinig zonden luidruchtig worden beleden.

Je hebt behoefte aan waardering. Eerst wanneer iets wat desnoods eigenlijk beneden je werkelijk vermogen, kunnen, of besef ligt, de bewondering van anderen afdwingt, zul je je gelukkig voelen. Erkenning is noodzakelijk om geluk te ervaren. En op aarde betekent dit: de erkenning van andere mensen of bij gebrek daaraan desnoods de bewondering van dieren. Vandaar dat er zovele hondenminnaars en poezentroetelaars zijn. Feitelijk is de behoefte erkenning af te dwingen in vele gevallen de oorzaak voor uitzonderlijke prestaties. Denk maar eens aan kinderen: "Ik durf lekker meer dan jij". Zij hebben de moed niet werkelijk, maar dwingen zich dan om dingen te doen tegen elk gevoel, begrip en verstand in, omdat zij hopen hierdoor erkenning te vinden en bewondering te wekken. Wij bewonderen enerzijds om te delen in de glorie van hetgeen wij bewonderen! Wij zoeken bewondering van anderen, om ons boven onze bewonderaars te kunnen verheffen.

Als je dit alles om wilt zetten in meer geestelijke termen en dat mag toch ook wel? (ja, ja). Dank u. Het was in wezen een rethorische vraag, maar ik ben toch blij dat ik op een dergelijke vraag nog antwoord krijg ook, zo zou ik het graag willen zeggen. Wij vermoeden in onszelf een oneindigheid aan mogelijkheden maar kunnen die niet omschrijven. Daarom zoeken wij in de wereld buiten ons een erkenning te vinden voor wat wij pretenderen of weten te zijn, om zo gelijktijdig een juist beeld in ons te kunnen verkrijgen van hetgeen wij voelen of menen te kunnen zijn.

Wij zoeken de totale persoonlijkheid, met alle ons nu onbekende geestelijke facetten daarvan toch op de een of andere wijze waar te maken. Dit waarmaken doen wij dan onder meer door het bewonderen (tot voorbeeld nemen in feite) en het bewondering afdwingen, dus bevestiging van ons ik-beeld verkrijgen. Voor ons is dit eenvoudig een vorm van communicatie met onszelf, met het Hogere en met de mensheid. Leven zonder vergelijkingsmogelijkheid, zonder erkenning van anderen is haast niet denkbaar. Dan moet je imaginaire beelden op gaan bouwen, om daaruit een bevestiging van jezelf of een mogelijkheid tot vergelijking te verkrijgen. De heremiet in de eenzaamheid kan zich misschien geen heiligen of engelen voorstellen, die hem voortdurend komen bewonderen. Dan zal hij zich duivels voorstellen, die hem willen verleiden, wat een meer negatieve vorm van erkenning voor zijn 'heiligheid' inhoudt. De mens die in zijn werkelijkheid niets betekent, schept zich een illusie die nergens op berust, om krachtens deze illusies waarde te verkrijgen, inhoud te geven aan zijn bestaan. En naarmate je eenzamer bent, zul je vaak meer een beroep moeten doen op de illusie.

Dit heeft waarschijnlijk weinig te maken met bewondering, zoals u deze in uw onderwerp, uw vraag, meende te moeten stellen. Maar dit is het werkelijke levensproces. En denk nu niet, dat wij daartoe komen, dit spelen met fantasieën en onwaarheden, om bewondering te wekken of

tenminste ons voor te stellen, omdat wij alleen maar die erkenning van node hebben. Wij hebben het gevoel dat wij meer zijn dan wij in werkelijkheid weten te zijn en dat willen wij waarmaken. De mens leeft uiteindelijk niet voor idealen. Hij gebruikt idealen als een middel om zichzelf te meten, om zichzelf waar te maken voor zichzelf. Ik geloof dat dit evenzeer geldt voor de kunstschilder, die in de ogen van anderen alleen maar op deskundige wijze de meest waanzinnige verflakken neerkwakt, als voor de straatzanger, die met een snik in zijn stem niet slechts wat geld hoopt te verdienen, maar pas werkelijk gelukkig is, wanneer hij gevoelt wat bewondering van zijn toehoorders af te kunnen dwingen. Wij willen meer zijn dan de wereld in ons ziet, dan wij bewust misschien zijn kunnen, omdat wij het gevoel hebben meer te kunnen zijn. En naarmate wij het gevoel hebben met onszelf of onze mogelijkheden geconfronteerd te worden, zullen wij ertoe komen ook wat buiten ons is te bewonderen, om zo voor ons zelf een meer bewonderenswaardige omschrijving te verkrijgen.

Vraag: Zou ik u nog iets mogen vragen? Zou het vermogen tot bewonderen ook in de Schepper aanwezig zijn?

Antwoord: Nu moet u eens luisteren. Wanneer u aan een klein chefje van een bedrijf in Groningen, van Philips bijvoorbeeld, dus een afdeling van iets groters, zou vragen wat de directeur zoal denkt, zal hij u dan een antwoord kunnen geven? Hij heeft natuurlijk daarop wel een eigen visie, maar wanneer het eropaan komt, moet hij zeggen: "Ik weet het niet". En zo gaat het mij nu ook.

Vraag: Ja, maar ik vraag het, omdat het mij een reden lijkt tot scheppen....

Antwoord: Kijk eens, vriend, wanneer wij werkelijk eerlijk willen zijn moeten wij toegeven dat elk beeld dat wij van God hebben, door onszelf geschapen is. Weet u wat God voor ons is, wanneer wij ons Hem voorstellen? Ons zelfportret, ontdaan van alle onvermogen en voorzien van alle begeerlijke attributen. Zo vormen wij een beeld van God. Dat er achter dat masker, die oneindig vele maskers, een werkelijkheid schuilt, is iets, wat wij maar half beseffen. En wanneer wij met die werkelijkheid te maken krijgen, kunnen wij zo niet begrijpen en weten er niets mee te doen. Dan bouwen wij weer snel een masker op en zeggen: "Ja, maar van mij uit moet God zus zijn of zo zijn". Maar je weet het eigenlijk niet. Trouwens, een God, die zo klein is dat de menselijke gedachte die God logisch kan benaderen en omschrijven, is geen God hoor. Daarvoor zou hij dan te bekrompen zijn. Maar ja, ik heb uw vraag zo eerlijk mogelijk benaderd als mij mogelijk was, misschien zelfs beantwoord.

Vraag: Maar "God zag dat de schepping goed was!"

Antwoord: Dat is misschien waar, wanneer wij aannemen dat al hetgeen in de bijbel staat, woordelijk, letterlijk en onvervalst de geheel juiste weergave is van hetgeen God door middel van schrijvers aan de mens zei. Er zijn echter vele factoren, die tegen de onvervalstheid en de letterlijke waarheid van de bijbel pleiten.

Daaronder tel ik zonder twijfel het feit, dat het boek Genesis en eigenlijk de gehele Pentateuch geschreven werd door schrijvers van de stam der Levieten en enkele uit de stam Benjamin op bevel van Mozes, toen bleek dat een langere tocht door de woestijn noodzakelijk zou zijn. Hiermede begon men kort nadat het eerste Tabernakel was vervaardigd.

Wat zij neerschreven, was de geschiedenis van hun volk, de overlevering, de mythos, zoals die toen reeds bestond. Al deze verhalen werden mondeling door zeer vele geslachten overgeleverd. Vaak waren de verhalen strijdig of bevatten zij verschillende afwijkende details. Die heeft men dan maar samengevoegd. Daarom geloof ik niet dat de bijbel zo letterlijk Gods woord is, zoals men wel zegt. Gezien de aanwezigheid van bepaalde wijzen van uitdrukking, die herinneren aan Egypte (waar de joden juist langere tijd hadden vertoefd), waarvan dus de culturele invloed op de joden groot is geweest, mede omdat zij reeds eerder deel was gaan uitmaken van denk- en zegswijzen in de tijd dat Jozef onderkoning van Egypte was. U weet wel, die jongen die niets moest hebben van de vrouw van Potifar. Ook toen leefden de stamvaders, de bronnen van veel overleveringen, langere tijd in Egypte en hebben daar veel overgenomen van de daar bestaande beeldspraak en denkwijzen.

Houden wij met dit alles rekening, dan blijkt ons alras dat in het oude testament zelfs de denkwijzen en soms ook de beelden van velerlei volkeren samen zijn gevlochten. Het gevoel dat niet de gehele waarheid van het volk in de bijbel is te vinden, wordt sterker wanneer wij constateren dat Jehova eens een stamgod was, die geëerd werd in vuur, aangestoken op een stenen plaat en gevoed met offers. Adonai blijkt oorspronkelijk de godheid van een andere groep te zijn, een maangod, die vereerd werd in de volle maan. In de bijbel echter worden de godsnamen doorengemengd, alsof zij altijd betrekking hadden op één en dezelfde god, vóór Mozes' tijd. Daarom lijkt mij ook Genesis eerder een boek vol beeldspraak, dan letterlijke waarheid. Daarin is uitgedrukt dat van God uit gezien de wereld wel goed is. Dat betekent volgens mij niet dat dit ook vanuit de mensen het geval is. Ik weet zelfs niet of de God, waarvan men zegt dat Hij zag dat alles goed was, wel hetzelfde is als hetgeen men in uw dagen over God pleegt te verstaan. Want wij moeten niet te snel vergeten dat de God van Israël, die het volk voorging in de gedaante van een rookzuil overdag en een vuurgloed des nachts (zo staat het beschreven) in feite een stamgod was. Want hij was de god van Israël alleen, de god die een volk verdedigde tegen de andere volkeren, maar kennelijk dezen nooit voor zich opeiste. En u begrijpt misschien dat ik een dergelijke partijdigheid ten aanzien van zijn schepselen voor mij moeilijk voorstelbaar is.

Laat ons daarop echter niet te ver doorgaan, het is niet zo belangrijk voor ons. Wanneer wij eerlijk de feiten onder ogen willen zien (of het nu gaat over bewondering, God of de bijbel), dan zullen wij beseffen dat de waarde van een mens nog altijd wordt bepaald door hetgeen hij leeft, niet door hetgeen hij zegt te geloven.

En hiermede moet ik mijn bijdrage gaan beëindigen. Goedenavond.

D.d. 31 januari 1969